

Het belang van het tactiele contact; aanraken en aangeraakt worden

Wim Laumans

Wim Laumans is opgeleid door Frans Veldman, de grondlegger van de haptonomie, en hij is Frans nog steeds dankbaar. Het betekende tien jaar studie, waarna hij zich haptotherapeut mocht noemen. In de dertig jaar daarna zijn, door ervaring en studie, zijn opvattingen over de haptonomie gemodificeerd en genuanceerd. Zijn interessegebied werd de filosofie, met als specialiteit de ethiek. Dat was de reden dat Wim steeds meer ging zoeken naar het ethisch fundament van de haptonomie.

*Als ik vrijkom
ga ik iemand vragen
me aan te raken
heel teder graag
en langzaam,
raak me aan
ik wil weer leren
hoe het leven voelt.*

Fragment uit 'Als ik vrijkom' van Hugh Lewin, Zuid Afrika

Inleiding

Je zou kunnen stellen dat we allemaal gevangen zitten in een anderhalve meter samenleving en dat we dus, evenals Hugh Lewin, het gemis aan aanraking aan den lijve ervaren. Geconfronteerd met dit gemis is het goed om ons opnieuw te bezinnen op de betekenis van de aanraking.

Door aanraken laten we elkaar voelen dat we bestaan, dat we van betekenis zijn voor elkaar en belang stellen in elkaar.

Belangrijk is ook dat de aanraking door een ander mens onvervangbaar is, en het gemis als pijnlijk kan worden ervaren. Niet voor niets bestaat het woord huidhonger: het onvervulde verlangen naar aanraking.

Aanraking is van levensbelang, en niet (meer) aangeraakt worden kan het gevoel geven niet meer echt te leven.

Zomaar een opsomming over de betekenis van de aanraking:

- iets voelbaar maken;
- het leven voelen;
- laten voelen dat je iets betekent voor elkaar;
- doorbreken van isolement;
- van de positie van toeschouwer naar de positie van deelnemer, van een afstandelijke positie naar een betrokken relatie;
- de voorwaarde creëren om voeling te houden met de ander, hetgeen weer nodig is om een interventie te kunnen doen.

De tastzin

Zowel Frans Veldman (1921-2010) als René Gude* (1957-2015) hebben zich met het belang van het tactiele contact beziggehouden.

De betekenis van de tastzin bij Gude is in fundamentele zin: het lichamelijk, zinnelijk genieten; de heerlijke douche, het zachte bed en de aangename streling. Bij Veldman gaat het om een specifieke agogische en therapeutische toepassing waardoor het zinnelijk genieten van menselijk contact weer mogelijk wordt. Het is de therapeutische aanraking waarop de gekwetste mens weer in wederkerigheid kan reageren, en zich weer durft te openen naar een medemens. Dit is de helende werking van de bevestigende aanraking.

Frans Veldman

De tastzin, het grootste en het oudste zintuig. Het grootste omdat het 't hele oppervlak van het lichaam beslaat en het oudste omdat het als eerste aangelegd is. Het is bij het ongeboren kind al zover ontwikkeld dat contact mogelijk is. Dat is wat Frans Veldman onder de aandacht heeft gebracht en hij wijst erop dat het ongeboren kind al in staat is voeling te nemen met zijn omgeving en te reageren

“ Aanraking is van levensbelang, en niet (meer) aangeraakt worden kan het gevoel geven niet meer echt te leven. ”

* René Gude was eerst docent en daarna directeur van de Internationale School Voor Wijsbegeerte (ISVV) en werd in mei 2013 uitgeroepen tot Denker des Vaderlands.

op een tactiele uitnodiging van buitenaf. Daardoor komt voor het eerst wederzijdseheid tot stand en er is sprake van contact (con-tact is letterlijk: 'samen voelen'). Eerst is er de uitnodiging en vervolgens het antwoord. Zo komt de wederkerigheid tot stand. Je kunt het non-verbale wederkerige contact zien als een dialoog, die begint als een monoloog. Wie Frans Veldman aan het werk wil zien kan op YouTube de film 'Le bébé est une personne' uit 1984 bekijken. Het is een 3 uur durende opname waarin zowel de pre- als de postnatale begeleiding aan de orde komt. Frans was een fenomeen om aan het werk te zien en ik ben nooit iemand tegengekomen die hem evenaart. Na het tonen van deze film op de Franse televisie was zijn naam in Frankrijk gevestigd.

Veldman ervoer als fysiotherapeut de beperking van de somatische benadering. In het hoofdstuk 'De psycho-tactiele therapie' van het boekje 'Physiotherapie' tracht hij deze eenzijdige benadering te doorbreken. Hij herstelt de balans tussen lichaam en geest en benadrukt het bevestigende aspect van het tactiele contact. De psycho-tactiele therapie was het begin van de haptonomie.

René Gude

Ook volgens René Gude is de tastzin de meest fundamentele zin. Samen met de smaakzin staan ze voor de zinnelijkheid, die het genieten mogelijk maakt.

Hij geeft daarmee de alledaagse en gewone zinnelijkheid de plaats die het verdient. Daardoor kan het leven verrukkelijk zijn, en zijn we gehecht aan het leven.

De vier zinnen (Z's) vallen samen met de vier P's.

	De vier Z's	De vier P's
1e kwadrant	Zinnelijk (Zin 1)	Privé
2e kwadrant	Zintuiglijk (Zin 2)	Privaat
3e kwadrant	Zinvol (betekenisvol) (Zin 3)	Publiek
4e kwadrant	Zinrijk (verstandig, zinnig) (Zin 4)	Politiek

De achterflap van zijn boekje 'Het agora-model' vermeldt: *De wereld is complex, maar zit toch eenvoudiger in elkaar dan je denkt. Want welke weg je ook neemt in het leven, je belandt toch altijd in dezelfde soort gebouwen. We leven in privéhuizen, werken in private gebouwen, organiseren ons rond publieke gebouwen en besturen de samenleving vanuit politieke gebouwen. Deze gebouwen zijn rond ieder centraal plein (de agora) van elke stad overal ter wereld te vinden.*

Iedere sfeer wordt gekenmerkt door een eigen betekenis van zin.

Bij *privé* hoort de fundamentele betekenis van zin. Dit is genieten via de nabijheidszintuigen: via de tastzin, bijvoorbeeld de lekkere douche en de prettige aanraking, en via de smaak het heerlijke kopje koffie. Van deze ervaringen vervalt in deze coronatijd het aanraken en aangeraakt worden.

Bij *privaat* hoort de waarderende betekenis van zin: het genieten middels de vertezintuigen. Dit is de esthetische zin: het genieten van een prachtig schilderij, een mooi landschap, mooie muziek, een lekker parfum.

Bij *publiek* hoort de ethische zin: hoe we een zinvol leven moeten leiden.

Bij *politiek* komen we uit bij het zoeken naar de waarheid en het vastleggen daarvan in de wetenschap. De betekenis van zin is hier hetgeen verstandig, zinnig is.

“ Iedere sfeer wordt gekenmerkt door een eigen betekenis van zin. ”

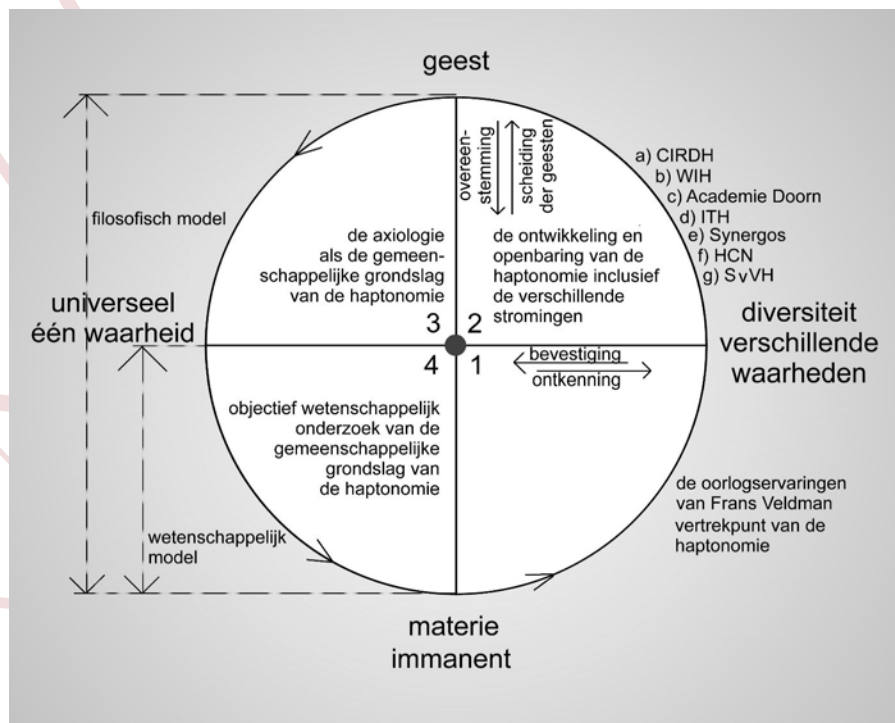
Veldman en Gude naast elkaar

Ik gebruik het universeel mensbeeld van Klaas van Egmond*) om te laten zien hoe de denkbelden van Veldman en van Gude elkaar aanvullen en verrijken.

Voor de volledigheid geef ik eerst het ontwikkelingsmodel van de haptonomie opnieuw weer, nu met als aanvulling het onderscheid tussen het wetenschappelijke en het filosofische model. Het filosofische model herstelt het evenwicht tussen de zichtbare en de onzichtbare werkelijkheid en maakt de integratie van beide mogelijk. Vervolgens behandel ik het zingevingsmodel van Gude.

* Zie HC 2019-4 'De plaats van de haptonomie in het universeel mensbeeld'.

In het artikel 'De plaats van de haptonomie in het universeel mensbeeld' (HC 2019-4) schetste ik het ontwikkelingsmodel van de haptonomie. Het universeel mensbeeld geeft de mogelijkheid de balans tussen lichaam en geest in een model te plaatsen. Het biedt tevens de mogelijkheid de middelpuntzoekende krachten, die 'het goede' vertegenwoordigen en binnen de cirkel vallen te onderscheiden van de middelpuntvliedende krachten die 'het kwaad' representeren en buiten de cirkel vallen. Zo kunt u zien hoe de oorlogservaringen van Veldman – 'het kwade', geplaatst buiten de cirkel in het 1e kwadrant – leidden tot de ontwikkeling van de haptonomie als 'het goede', binnen de cirkel in het 2e kwadrant. Veldman streefde naar wetenschappelijke erkenning. De verklaring van de haptonomie volgens het wetenschappelijke model (het 4e kwadrant) is waardenvrij. Mijns inziens is hiervoor het filosofische model, de integratie van de waardeleer uit het 3e kwadrant met het wetenschappelijke model uit het 4e kwadrant noodzakelijk. Wetenschap volgens het filosofische model maakt de uitspraak van Frans Veldman waar:

Het ontwikkelingsmodel van de haptonomie

‘Slechts de wetenschap die zich occupeer met het scheppen van optimale bestaansvoorwaarden voor de mens, dusdanig, dat zowel de zekerheden als de veiligheden worden geschapen die een personaal menswaardig leven mogelijk maken, is gerechtigd zich weten-

schap te noemen in de ware zin des woords. Zij representeert een wetenschap, die een geweten in zich draagt.’ (Tasten naar zinvol contact. p. 14)

Het zingevingsmodel volgens Gude

Dan het zingevingsmodel van Gude. Plato onderscheidt met betrekking tot de zingeving het Ware, het Goede en het Schone: de Grote Drie. Volgens Gude vergeet hij het Lekkere, wat in feite het fundament van alles is. ‘Lust is de vitale bron, zonder trek gebeurt er niets’ (Het agoramodel, p. 112). Dit bepaalt de zin in het leven.

De vier ‘zinnen’ zijn te plaatsen in de vier kwadranten van het Universeel Mensbeeld:

Zin 1, het zinnelijke, rechtsonder in het 1e kwadrant. Het is de zintuiglijke waarneming via de nabijheidszintuigen, tast en smaak, dus wat lekker of vies is. Het is privé omdat alleen ik het ervaar. Het is het gebruik van het woord zin in de betekenis van ‘er zin in hebben’. Het ervaren van lust.

Zin 2 is de esthetische zin in het 2e kwadrant. Het is de ervaring via de afstands-zintuigen, dus wat mooi of lelijk is. Het is privaat (= particulier) omdat het een persoonlijke beleving betreft. Hier is de betekenis van het woord zin: het vermogen tot beleving en waardering.

Zin 3, in het 3e kwadrant, betreft het ethisch handelen, dus wat goed of slecht is. Dit is een publieke zaak. Het woord zin wordt hier gebruikt in de betekenis van een gezamenlijke overtuiging.

Zin 4, in het 4e kwadrant, komt overeen met hetgeen objectief als waar wordt beschouwd. Dit kan worden gezien als een politieke zaak en duidt op het gebruik van de verstandelijke zin.

Zo vallen de vier zinnen samen met de vier P's: Privé, Privaat, Publiek en Politiek.

Conclusie

Het ontwikkelingsmodel van de haptonomie en het zingevingsmodel van Gude komen samen, zij vullen elkaar aan.

Via de zingeving volgens Gude kan ik het gemis aan aanraking in deze coronatijd verduidelijken: vanuit het publieke/politieke deel wordt een besluit genomen dat ons privé/privaat schaadt. Daardoor ontstaat een disbalans. Er wordt namelijk fors ingegrepen op ons zelfbeschikingsrecht en op onze mogelijkheid eigen ervaring en beleving op te doen. Bovendien worden deze besluiten genomen op basis van wetenschap die nog niet vastligt: '100% beslissing op 50% informatie', zoals Rutte zei. Ook zorgen de maatregelen voor een angstcultuur rondom nabijheid en aanraken, een basisbehoefte die ieder mens heeft. Het li-

chaam wordt nu weggezet als een soort vies en gevaarlijk iets. Ik zeg niet dat ik de keuze van de politiek om de gevolgen van dit virus te beperken niet begrijp, maar ik vraag me wel af of de maatregelen niet veel te ver gaan.

Op grotere schaal gaat contact niet alleen over aanraken maar over het verbinden van groepen en organisaties.

Via het ontwikkelingsmodel van de haptonomie kan ik op een nieuwe ontwikkeling wijzen. Als voorbeeld voor het herstellen van de balans hier het initiatief van de VVH. In de VVH-nieuwsbrief van 16-3-2020 staat onder de noemer 'bundeling van krachten haptonomie' te lezen: In 2019 heeft de VVH de drie hoofdopleidingen (Doorn, ITH en Synergos) en de VHZB (Vereniging Haptonomische Zwangerschapsbegeleiders) apart benaderd voor een oriënterend gesprek om de krachten te bundelen en de haptonomie in gezamenlijkheid naar buiten toe te communiceren.

Een mooi begin op weg naar gezamenlijkheid met behoud van eigen identiteit.

Aanraken is contact hebben met het 'levende lichaam'. Dat betekent het leven kunnen voelen en kunnen voelen hoe de ander reageert op mijn aanraking.

Aanraken vervangen door beeldcontact leidt tot een enorme verschraving van het contact: uit het beeldcontact is het leven verdwenen. Het beeld weerspiegelt mij

maar ik ben het niet. Niet mogen aanraken is het missen van de boodschap van de aanraking als transportmiddel. Ik wil afsluiten met de uitspraak: 'Ik word aangeraakt dus de ander bestaat'.

Met dank aan Paulien Pinksterboer en Esse Jonker voor hun hulp bij het tot stand komen van dit artikel.

Literatuur

- Egmond, Klaas van, Homo Universalis | uitgeverij de Geus, A'dam, 2019
- Gude, René, Het agoramodel | ISVW Uitgevers, Leusden, 2016
- Laumans, Wim, De plaats van de haptonomie in het universele mensbeeld | HC 2019-4
- Veldman, Frans, Physiotherapie | Meijer & Siegers, Oosterbeek, 1964
- Veldman, Frans, Tasten naar zinvol contact | Spruyt, van Mantgem & De Does, Leiden, 1977
- VVH nieuwsbrief van 16-3-2020

Film

www.youtube.com: 'Le bébé est une personne' 1984

wim.laumans@freeler.nl

De artikelen van Wim Laumans kunt u nalezen op: www.wimlaumans.nl

“ Niet mogen aanraken is het missen van de boodschap van de aanraking als transportmiddel. ”

Haptotherapie in coronatijden

OPROEP

Dr. Adriaan Visser, psycholoog

Haptotherapie is praten en vooral ook aanraken. Hoe dat te doen op 1,5 m afstand? Ik wil graag de gevolgen daarvan onderzoeken en de resultaten beschrijven in een artikel. Ik heb daarvoor een drietal vragen geformuleerd over de effecten op de behandeling/begeleiding van cliënten door jou als haptotherapeut.

Als je geïnteresseerd bent om mee te doen, stuur dan een berichtje naar: adriaan.visser@planet.nl